

Kommunal- og distriktsdepartementet

Vår dato 16.06.2022
Deres dato
Vår referanse
Deres referanse 22/4554-1

Open Government Partnership (OGP) - Handlingsplan 5: åpenhet og innsyn

Mediebedriftenes Landsforening (MBL) skal bidra til å styrke og verne ytringsfriheten, pressefriheten og informasjonsfriheten, som grunnleggende verdier i et demokratisk og åpent samfunn. MBL skal styrke og verne de publisistiske verdier som representeres av redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

MBL skal bidra til at et mangfold av økonomisk sunne medier kan fungere som det åpne samfunns arena for fri informasjon, samfunnskritikk og debatt.

MBL representerer ca. 325 medlemsbedrifter med ca. 10.000 ansatte: ca. 210 mediehus, herunder 190 aviser hvorav 150 er lokalaviser. Andre mediehus er kommersiell allmennkringkasting, magasiner og lokal-tv. MBL representerer også virksomheter tilknyttet mediehusene, bl.a. avistrykkerier og distribusjonsselskaper.

MBL er en av stifterorganisasjonene i Norsk Presseforbund, som er fellesorgan for norske massemedier i etiske og redaksjonelt faglige spørsmål.

Pressens offentlighetsutvalg (POU) arbeider for å styrke offentlighetsprinsippet og tilgangen til informasjon i samfunnet, og derigjennom verne om ytrings- og pressefriheten. Utvalget er en del av Norsk Presseforbund.

POU publiserte forventningene under i forbindelse med siste stortingsvalg.

MBL mener disse er svært relevante i forbindelse med OGP Handlingsplan 5, og ber departementet ta dette med inn i arbeidet, og også sette temaene åpenhet og innsyn på agendaen til møtet 23. juni.

Pressens forventninger til regjering og storting om åpenhet og innsyn

Pressen forventer at politikerne prioriterer åpenhet og innsyn.

Pressens offentlighetsutvalg uttaler:

Det offentlige forvalter betydelige økonomiske ressurser og et regelverk som er av stor betydning for borgerne. I Grunnlovens §100 femte ledd slås det fast at alle har rett til innsyn i dokumentene til staten og kommunene. Innsynsretten må følges av et lovverk som sikrer åpenhet og praktiseringen må være i tråd med lovverket.

På disse punktene har pressen klare forventninger til politikerne de neste fire årene:

Offentlighetsloven

Loven ble evaluert i 2015. Evalueringen er ikke fulgt opp, selv om Stortinget forutsatte en slik oppfølging da loven ble vedtatt. Målet var å sikre mer åpenhet. Siden har både offentlighetsutvalget og Riksrevisjonen dokumentert at loven på mange punkter ikke følges av forvaltningen. Under pandemien har pressen opplevd at forvaltningen urettmessig har nektet innsyn i et stort antall dokumenter.

Loven fungerer ikke etter intensjonen.

Vi forventer:

- Innføring av sanksjoner for brudd på offentlighetsloven.
- Etablering av en felles, nasjonal og uavhengig klageinstans for avslag på innsyn.
- Lovfestet plikt til å registrere interne dokumenter i den offentlige journalen.
- Utvidelse av virkeområdet, slik at færrest mulig virksomheter blir unntatt fra offentlighetsloven.
- Møteoffentlighet er grunnlovsfestet. Det bør innføres klagerett på lukkede møter i kommuneloven, på lik linje med avslag om dokumentinnsyn.
- Alle kommuner bør ta i bruk elnnsyn.

Helse og åpenhet

Pressen har de siste årene møtt et stadig mer lukket helsevesen. Det innebærer blant annet at flere sykehus ikke lenger gir ut anonymiserte helseopplysninger etter ulykker og hendelser. Det svekker mediernes mulighet til å drive systematisk og kritisk journalistikk, for eksempel gjennom kartlegging av voldshendelser eller ulykkesbelastede veistrekninger. Det er avgjørende å få ut anonymisert informasjon for å belyse vesentlige utfordringer i samfunnet.

Stortinget vedtok i 2019 at prisen på legemidler, som helseforetakene kjøper inn, kan holdes hemmelig. Det er svært problematisk. En pasientgruppe kan i dag få nei til behandling med tilgjengelige legemidler, uten at det er mulig å føre en åpen diskusjon om denne prioriteringen er riktig. Heller ikke de budsjettmessige konsekvenser av å si nei eller ja til et legemiddel eller medisinsk utstyr er det åpenhet om. Det frarøver samfunnet en åpen debatt om vanskelige prioriteringer.

Under pandemien ble pressen i en lang periode stengt ute fra sykehusene. Mediene fikk dermed ikke dokumentert den avgjørende innsatsen for å redde liv.

Vi forventer at:

- Ikke-identifiserbare pasientopplysninger må gjøres mer tilgjengelig.
- Stortinget reverserer beslutningen om hemmelige legemiddelpriser.
- Pressens muligheter for å dokumentere kriser må sikres.

Kildevern

Tilgang til kilder er en viktig del av offentlighetsprinsippet og det må bygges et sterkere reelt kildevern.

Vi er bekymret over at den nye loven om etterretningstjenesten, som legger opp til masseinnhenting av metadata, skal tre i kraft. Vi mener loven ikke ivaretar kildevernet, da det blant annet mangler tilstrekkelig uavhengig domstolskontroll mot misbruk av fortrolig kommunikasjon mellom journalist og kilde.

Vi forventer at:

- Loven ikke trer i kraft før de avgjørende spørsmålene om kildevern er avklart
- Det bør innføres taushetsplikt mot å røpe kilder, kombinert med at det prosessrettslige kildevernet (som gjelder ved rettforhandlinger og etterforskningsmetoder), bør omgjøres til et bevisforbud.

Åpenhet i justissektoren

Politi, påtalemyndighet og domstol er institusjoner som forvalter mye makt. Derfor er åpenhet i justissektoren spesielt viktig for offentligheten. Innsynsreglene i justissektoren er ikke gode nok, noe som svekker mediernes mulighet for uavhengig kontroll på området.

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har jussprofessor Ragna Aarli utredet allmennhetens innsyn i straffesaksdokumenter. Her foreslår Aarli særregler om innsyn for pressen, noe som vil sikre mer åpenhet og mulighet for å bedrive kritisk journalistikk på et felt som i for stor grad er skjermet mot innsyn i dag.

Selv om Stortinget vedtok det i 2005, er det ennå ikke innført lydopptak ved alle landets domstoler. Bevilgninger til dette vil bedre rettssikkerheten for norske borgere.

Vi forventer:

- Aarli-utvalget følges opp og journalister sikres økt innsyn i straffesaks- og etterforskningsdokumenter, inkludert dokumenter i pågående, rettskraftige og henlagte saker.
- Lydopptak fra landets rettssaler realiseres og mediene sikres mest mulig ubegrenset tilgang på opptakene.

Tilgang til registeropplysninger

Fri, gratis tilgang til offentlig informasjon er en grunnleggende rettighet. Det offentlige samler betydelige mengder informasjon i ulike registre. Flere av disse registrene må gjøres tilgjengelige for allmennheten.

I 2019 vedtok Stortinget Lov om register for reelle rettighetshavere. Regjeringen fastsatte forskrifter i juni 2021. Etter planen skal loven delvis tre i kraft 1. november 2021. Pressens offentlighetsutvalg og Norsk Økrimforening mener den vedtatte forskriften har vesentlige mangler, at registeret står i fare for å bli ubrukelig og at det er alvorlig at Stortingets vedtak på sentrale punkter er ignorert. Forskriften gir dermed ikke det redskapet som trengs for å avdekke og bekjempe økonomisk kriminalitet, slik intensjonen til Stortinget var.

Vi forventer:

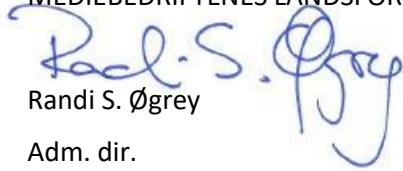
- Historiske data fra folkeregisteret gjøres tilgjengelig for pressen.
- Forskrift om register over reelle rettighetshavere må stoppes, forskriften trekkes og

utarbeides på nytt i tråd med Stortingets intensjoner.

- Det etableres et åpent elektronisk aksjonærregister i sanntid og tilgjengelig for alle.
- Mer åpenhet om skatteopplysninger, som straffeskatt og bedriftsskatt.
- Innføring av et elektronisk søkbart lobbyregister på Stortinget
- Offentlige databaser og rådata skal være gratis tilgjengelig for offentligheten.

Vennlig hilsen

MEDIEBEDRIFTENES LANDSFORENING

Randi S. Øgrey

Adm. dir.